

GENERALADVOKATEN

ÅRSRAPPORT OVER DISIPLINÆR- OG STRAFFESAKER I FORSVARET I 2016

Oslo, 21. april 2017

Lars Morten Bjørkholt
kst. generaladvokat

Postadresse:
Postboks 651 Sentrum
0106 OSLO

Kontoradresse:
Karl Johans gate 18 C
0159 OSLO

Telefon: +47 22 70 87 50
Militær telefon: 510 5681
Telefaks: +47 22 41 94 54
E-post: post@generaladvokaten.no
Hjemmeside: www.generaladvokaten.no

GENERALADVOKATEN

GENERALADVOKATENS ÅRSRAPPORT OVER DISIPLINÆR- OG STRAFFESAKER I FORSVARET I 2016

INNHold

1	Sammendrag og hovedkonklusjoner	2
2	Nærmere gjennomgang – antall og refselsesmiddel	3
2.1	Generelt	3
2.2	Totalantallet	4
2.3	Forseelsenes art	4
2.4	Valg av refselsesmiddel	6
2.5	Fordeling på personellkategorier	7
3	Klagesaksbehandling	7
4	Generaladvokatens uttalelser i klage- og kontroll saker	9
4.1	Klagesaker	9
4.2	Kontroll saker	9
5	Dommer i straffesaker	9

GENERALADVOKATENS ÅRSRAPPORT OVER DISIPLINÆR- OG STRAFFESAKER I FORSVARET I 2016

1. Sammendrag og hovedkonklusjoner

En refselse har ikke samme formål som straff, men bærer karakter av straff. En refselse kan blant annet gå ut på at refsede blir satt i arrest eller ilagt bot. Myndigheten militære sjefer er gitt til å ilegge sitt undergitte personell refselse – uten å være pålagt å kontrollere vedtaket med en jurist på forhånd – er mer eller mindre enestående, hvis en ser bort fra domstolen og påtalemyndigheten i politiet. En absolutt forutsetning for at ordningen anses forsvarlig, er at loven krever at hver eneste refselse kontrolleres av krigs- og generaladvokaten etter illeggelse. For at dette skal fungere, må militære avdelinger sørge for å rapportere refselsene inn til krigs- og generaladvokaten for kontroll.

I årsrapporten for 2015, påpekte generaladvokaten at innrapporteringen av refselser ikke er tilfredsstillende. Foranlediget av dette og av Forsvarsdepartementets initiativ, sendte Forsvarsstaben ut et skriv til de militære sjefer som er ansvarlige for å innrapportere refselser til kontroll, med en presisering av innrapporteringsansvaret. Dessverre må en konstatere at påminnelsen ikke har båret synlige frukter: Krigsadvokatene har kontrollert 483 refselser, mot 426 refselser kontrollert av generaladvokaten. Det har i år, som for de senere år, vært nødvendig med en betydelig innsats herfra i å purre opp avdelingene, for å sørge for at en får kontrollert så mange refselser som mulig, og for å kunne gi en årsrapport som er noenlunde fullstendig. Det er altså likevel 57 refselser en kjenner til som en ikke har fått kontrollert. For statistikken som følger nedenfor, er det de 426 refselsene kontrollert av generaladvokaten som utgjør grunnlaget.

I årsrapporten for 2015 nevnte generaladvokaten noen mulige grunner til at innrapporteringen av refselser svikter ved enkelte avdelinger. Heller enn å gjenta dette, vil generaladvokaten minne om den lovpålagte plikt refsende sjefer har til å innrapportere avdelingens refselser. Manglende innrapportering svekker de refsedes rettssikkerhet og kan i seg selv utgjøre en refs- eller straffbar tjenesteforsømmelse.

For øvrig vil generaladvokaten oppfordre militære sjefer til å benytte seg av muligheten de har til å bestille undervisning av en krigsadvokat. Undervisningen vil foregå hos avdelingen, er vederlagsfri, og kan skreddersys til avdelingens behov. For eksempel kan det gis en gjennomgang av de grunnleggende krav ved utøvelse av disiplinærmyndighet, herunder en gjennomgang av reglene for innrapportering av refselser. Det foreligger også veiledninger i behandlingen av disiplinærsaker utgitt i 2014, tilgjengelig for alle som har tilgang til FOBID på Forsvarets intranett. Generaladvokaten tar sikte på å komme ut med en oppdatert versjon av veiledningene så snart som mulig og innen utgangen av året. Én av veiledningene vil gjelde behandling av saker der mistanken gjelder alvorlige seksuallovbrudd.

Det generelle inntrykket generaladvokaten sitter igjen med etter 2016 er at Forsvarets militære personell består av godt motiverte soldater som i svært liten utstrekning begår refsbare eller straffbare handlinger med vilje. Uten å ha en inngående analyse som belegg, vil generaladvokaten anta dette skyldes den økende profesjonalitet og spissede seleksjon som har preget Forsvaret de senere år.

Det foreligger svært få refselser knyttet til Forsvarets operasjoner i utlandet. Dette skyldes nok i stor grad at antall tjenestegjørende i utlandet var forholdsvis lavt sammenlignet med de

nærmeste foregående år. Det er også generaladvokatens bestemte oppfatning at strenge begrensninger i adgangen til å nyte alkohol under slike oppdrag virker svært forebyggende mot refs- og straffbare forhold.

Antall refselsener registrert hos generaladvokaten for 2016 er 426. Dette gir en refselseshyppighet per soldatårsverk på 5,3. Tilsvarende prosenttall for 2015 var 5,6.

22,5 % av refselsene ilagt i 2016 gjelder våpenrelaterte overtredelser, som dermed er den vanligste typen overtredelse. I 2015 var tallet 18,9 %, mot 10,8 % i 2014 og 19,5 % i 2013. Mye tyder altså på at tallet i 2014 var sjeldent lavt.

Overtredelsestypen det er reagert nest mest overfor, er alkoholrelaterte overtredelser, som er grunnlaget i 22 % av refselsene. I 2015 var 24,95 % av refselsene ilagt for alkoholrelaterte overtredelser, mot 23 % i 2014 og 17 % i 2013.

Den tredje hovedgruppen av refselsener skriver seg til tjenesteforsømmelse og brudd på tjenesteplikter som militær vakt. 17,3 % av refselsene er ilagt for dette, noenlunde tilsvarende som i 2015 (17,2 %), som var noe ned fra snaut 19,4 % i 2014.

Bot er fremdeles det mest brukte refselsesmiddlet med god margin, benyttet i 84,2 % av refselsene, mot 81,7 % i 2015, 84 % i 2014 og 81 % i 2013.

Arrest er det mest inngripende refselsesmiddlet og forbeholdes de mest alvorlige disiplinærsakene. Det ble bare brukt i 3,7 % av sakene i 2016, og føyer seg da inn i en nedadgående trend der tallet var 4,5 % i 2015, 6,7 % i 2014 og 6,9 % i 2013. Foruten at disiplinen i Forsvaret fremstår som god, skyldes trenden antagelig manglende ressurser til å drive arresttjenesten, samt usikkerhet med hensyn til arrestlokalenes beskaffenhet.

Frihetsinnskrenkning er benyttet i kun 2,1 % av tilfellene, noe ned fra 4,3 % i 2015 og 4,7 % i 2014.

For *irettesettelse* fortsetter oppgangen fra 2014 og 2015 der tallene var hhv. 4,7 og 9,4 %, til 9,8 % i 2016.

Nærmere kommentarer med opplysning om utviklingen over flere år er gitt nedenfor.

2. Nærmere gjennomgang – antall og refselsesmiddel

2.1 Generelt

Som nevnt er det en usikkerhet ved statistikken at det mangler innrapportering fra enkelte avdelinger. Videre må statistikken leses i lys av at det ikke sjelden reageres på flere forhold i samme refselse, jf. disiplinærloven § 8 og disiplinærreglementet punkt 33–39. Slike refselsener er i statistikken bare registrert under den kategori som passer best til grunnlagsbeskrivelsen. Er det flere forhold som beskrives godt og tilstrekkelig, legges det mest alvorlige forholdet til grunn.

2.2 Totalantallet

Det samlede antall refselsler synes å ha stabilisert seg etter en brå nedgang fra 2002 til 2004. Selv om tallene for 2002 også var noe ufullstendige, var rapporteringen fra avdelingene vesentlig mer mangelfull for 2003. Det er følgelig rimelig å anta at reduksjonen i ilagte refselsler ikke var så stor som de innrapporterte tallene skulle tilsi. I 2004 var innrapporteringen katastrofalt dårlig, med en viss bedring i 2005. Det er først fra 2006 at generaladvokaten anser tallene som noenlunde pålitelige.

Antallet ilagte refselsler har etter våre opptegetninger hatt følgende utvikling siden 2006:

År	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ant.	551	636	503	603	590	669	553	480	554

År	2015	2016
Ant.	494	483

Vel så interessant som antallet refselsler som sådan, er refselseshyppigheten regnet som antall refselsler sett i forhold til antall soldatårsverk. Denne beregningsmåten gir en noe lavere refselsesprosent enn det reelle tallet, da den ikke tar høyde for at mannskapsstyrken reduseres gjennom frafall av forskjellige årsaker.

Fra 2006 ligger beregnet refselseshyppighet i området 5–7 %.

2006: 5 %	2011: 7,0 % ¹	2016: 5,3 % ²
2007: 6 %	2012: 6,0 % ³	
2008: 5 %	2013: 5,7 % ⁴	
2009: 6 %	2014: 6,5 % ⁵	
2010: 6 %	2015: 5,9 % ⁶	

Inntil 2003 hadde refselseshyppigheten siden 1994 ligget i området 14–17 %, mens den kunne ligge opp mot 50 % når man går lenger tilbake i tiden. Fra og med 2003 har refselseshyppigheten ligget mellom 5–7 %. Disiplinærstatistikken sett i et historisk perspektiv tyder derfor på at den disiplinære situasjon i Forsvaret er god.

2.3 Forseelsenes art

Ulovlig fravær

Ulovlig fravær representerte i 2016 14,5 % av refselsene. I 2015 var andelen på snaut 14,2 %, i 2014 var den 19,2 %, i 2013 17,6 % og i 2012 17,9 %. De senere år har andelen refselsler for ulovlig fravær ligget stabilt rett i underkant av 20 %. Nedgangen i 2015 og 2016 antas å kunne tilskrives en stadig høyere andel meget motiverte soldater. Tilbake i 2002 var andelen 32,4 %.

---

¹ Basert på rekvirert styrke 9 610.

² Basert på rekvirert styrke 7 986.

³ Basert på rekvirert styrke 9 265.

⁴ Basert på rekvirert styrke 8 448.

⁵ Basert på rekvirert styrke 8 531.

⁶ Basert på møtt styrke 8 306 (rekvirert styrke var 8 560).

Alkoholrelaterte overtredelser

Alkoholrelaterte overtredelser utgjorde i 2016 22 % av refselsene. I 2015 var andelen på 24,9 %, mens den var 23 % i 2014, 17 % i 2013 og 24 % i 2012. I det meste av perioden siden 2006 har andelen ligget rundt 25 %, med unntak av et toppår i 2006 (ca. 34 %), og et bunnår i 2007 (21,6 %). Tallene inkluderer ikke saker hvor beruselse har vært med i bildet som årsaksfaktor ved for eksempel ordrenektelse og vold.

Våpenforseelser

Som for årsrapporten for refselsler ilagt i 2015 (18,9 %), må en konstatere at andelen refselsler ilagt for våpenforseelser er tilbake på et normalnivå etter bunnoteringen i 2014 på 10,8 %. I 2016 ble 22,5 % av refselsene ilagt for våpenrelaterte overtredelser. I 2013 var andelen 19,5 % og i 2012 var den på 17,8 %. Generaladvokaten har ingen opplysninger som tilsier at det er noe annet enn tilfeldigheter som har medført dette utslaget. Det er f.eks. ikke kjent at det har blitt innført nye våpen som kunne forklart en viss oppgang.

Overtredelser med hensyn til den militære underordning

Refselsler for overtredelser som *ordreunntatelse*, *ordrenektelse* og *respektstridig opptreden* samt *vold mot befal eller militærpoliti* utgjør samlet sett 3 % av refselsene, mot snaut 5,6 % i 2015. Dette er en tydelig nedgang fra 2014 hvor andelen var på omkring 9,8 %. Tallene for 2013 og 2012, hhv. 2,5 og 3,6 %, viser imidlertid at tallet for 2014-refselsene er unormalt høyt. Det samlede antall refselsler i denne gruppen er 13, hvorav 12 er ilagt for ordreunntatelse og 1 refselse er ilagt for respektstridig opptreden.

Det er gledelig at det ikke er registrert én eneste refselse på vold mot befal eller militærpoliti i 2016. Selv om dette er en type overtredelse som i mange tilfeller vil vurderes for strafferettslig forfølgning, er antallet tiltalebeslutninger som går på vold såpass beskjedent at det, som for de senere år, neppe er grunn til å trekke andre konklusjoner enn at det er nokså lite friksjon mellom foresatte og undergitte.

Vaktforsømmelser

Vaktforsømmelser utgjør 5,6 % av refselsene, mot 5,8 % i 2015, 2,9 % i 2014, 9,2 % i 2013 og 3,1 % i 2012. Antallet refselsler i denne kategorien i 2016 er 24. I fjorårets rapport ble det nevnt at 25 av de 27 refselsene som ble ilagt for vaktforsømmelser i Forsvaret stammet fra Hæren. I 2016 er totalantallet mer jevnt fordelt på forsvarsgrenene, og Hærens del er redusert til 10 refselsler.

Soving på fyringsvakt

Soving på fyringsvakt har vært registrert separat i statistikken siden 2010. For 2016 er 3,7 % av refselsene ilagt for soving på fyringsvakt, mot 3,2 % i 2015, 4 % i 2014, 5 % i 2013 og 6,5 % i 2012. Soving på fyringsvakt med derpå følgende fare for brann medfører et meget alvorlig skadepotensial. Selv om den utviste grad av skyld som regel er lav i disse sakene, er det derfor etter generaladvokatens oppfatning både riktig og viktig at det av preventive hensyn fortsatt reageres med refselse med mindre helt spesielle formildende omstendigheter skulle foreligge.

Trafikkforseelser

Trafikkforseelser utgjorde i 2016 4,4 % av refselsene. For 2015 var andelen på 2,8 %, mot 2,7 % i 2014, 4,4 % i 2013 og 3,6 % i 2012. Ser man utviklingen over flere år, får man et tydelig bilde av en minkende andel trafikkforseelser. I 2004 og 2005 var andelen på 6,5 %, og i 2003 var tilsvarende tall ca. 10 %. Under forutsetning av at tallene gjenspeiler realiteter, og ikke

bare for eksempel redusert aktivitet fra militærpolitiets side når det gjelder trafikkontroller, bør man si seg fornøyd med at det er få trafikksaker blant refselsene.

Seksualrelaterte overtredelser

I 2016 er 4,2 % av refselsene registrert på gruppen for seksualrelaterte overtredelser, marginalt ned fra 4,3 % i 2015. I 2014 var tallet 3,4 %, i 2013 2,5 % og i 3,1 % i 2012. Det dreier seg totalt om 18 refselsener, hvorav 16 refselsener er registrert på gruppen for *seksuell handling/omgang med samtykke* og 2 refselsener er ført på gruppen for *seksuell handling uten samtykke*. Hvorvidt saker som dreier seg om uønsket seksuell oppmerksomhet behandles disiplinært, eller forfølges strafferettslig, avhenger i ikke ubetydelig grad av fornærmedes ønske. Det er heller ikke ethvert brudd på borgerlige straffebestemmelser som kan behandles disiplinært; det kan bare de mindre alvorlige lovbrudd, jf. disiplinærreglementet punkt 9. Økt kvinneandel i Forsvaret, samt økt fokus på denne type saker i forbindelse med innføring av allmenn verneplikt for kvinner, antas å ha medført en liten økning i antall saker de senere år.

Som nevnt innledningsvis, vil generaladvokaten om ikke lenge utgi en veiledning til militære sjefer om hvordan man bør behandle saker der mistanken gjelder alvorlige seksuallovbrudd. Veiledningen vil gjøres tilgjengelig for alle med tilgang til FOBID på Forsvarets intranett.

Skadeverk, tyveri og vinningsforbrytelser

Skadeverk, tyveri og vinningsforbrytelser utgjør til sammen litt over 0,2 % av refselsene – det vil si at det er registrert 1 refselse ilagt for skadeverk i 2016 – ned fra 2,1 % i 2015 og 2,3 % i 2014. Hvorvidt denne type saker skal forfølges disiplinært eller strafferettslig må avgjøres konkret. Krigsadvokat bør konsulteres.

Mobbing og trakassering

Det er registrert 1 refselse (0,2 %) på gruppen for mobbing og trakassering. I 2015 ble det registrert 5 slike refselsener (1 %) og i 2014 var tallet 6 (1 %). Det kan nok tenkes at enkelte tilfeller som tenderer mot mobbing/trakassering er registrert på gruppen militær skikk og orden (24 refselsener – 5,6 %), men i så fall dreier det seg om et beskjedent antall saker.

2.4 Valg av refselsesmiddel

Arrest

Arrest er det mest inngrepene refselsesmiddel og er forbeholdt de mest alvorlige disiplinærsakene. Arrest avtjenes i militært arrestlokale og den refsede tas ut til daglig tjeneste. Maksimal arrest er 20 dager.

Refselsesmiddelet arrest er brukt i 3,7 % av refselsene i 2016 mot 4,52 % i 2015 og 6,7 % i 2014. Totalt er det ilagt 16 refselsener på arrest, hvorav 8 i Hæren og 5 i Heimevernet. I 2015 ble det ilagt 21 refselsener på arrest, og i 2014 var tallet 37. Tendensen er at antallet synker, sannsynligvis av de grunner som er nevnt ovenfor under punkt 1.

Bot

Den militære avdeling hvor refselsen er ilagt sørger for inndrivelse av refselse på bot ved trekk i tjenestetillegg eller lønn. For menige som avtjener verneplikt er maksimal bot 20 ganger det daglige tjenestetillegg (p.t. kr 3 300). For ansatt personell er maksimal bot 50 ganger tjenestetillegget (p.t. kr 8 300).

Bot er som alltid det suverent mest brukte refselsesmiddelet, benyttet i 84,2 % av refselsene, mot 81,7 % i 2015 og 84 % i 2014. Andelen refselsler ilagt på bot har holdt seg noenlunde stabil de senere år med en viss glidning fra arrest til bot.

Frihetsinnskrenkning

Frihetsinnskrenkning består i et forbud mot å gå forlate leir, fartøy eller annet nærmere bestemt område. Maksimalt antall dager det kan ilegges frihetsinnskrenkning som refselse er 30.

Frihetsinnskrenkning brukes mindre og mindre: 2,11 % i 2016, 4,30 % i 2015, 4,7 % i 2014, 4,8 % i 2013, 7,2 % i 2012, 9,6 % i 2011, 11 % i 2010 og 15 % i 2009.

Irettesettelse

Irettesettelse som refselse kan ilegges i form av streng irettesettelse eller simpel irettesettelse. Streng irettesettelse innebærer at irettesettelsen foretas av refsende sjef overfor den refsede i nærvær av flere befal eller menige, mens simpel irettesettelse foretas i enerom eller tjenestlig skriv.

Irettesettelse er et refselsesmiddel som brukes for de minst graverende sakene og er brukt i 9,8 % av refselsene, noenlunde tilsvarende som andelen av 2015-refselsene på 9,46 %. Dette er en markant økning fra tidligere, da andelen i 2014 var 4,7 %, 7 % i 2013, 6,7 % i 2012, 2,6 % i 2011 og 3,6 % i 2010 og 5,6 % i 2009.

2.5 Fordeling på personellkategorier

En separat listeføring av refselsler av befal som generaladvokaten har holdt siden begynnelsen av 2009, viser 26 refselsler av befal i 2016, det vil si en andel på 6,1 % av refselsene generaladvokaten har kontrollert. I 2015 ble det registrert 35 refselsler av befal (7,6 %), i 2014 var tallet 29 (5,2 %), 37 i 2013(7,7 %), 25 i 2012 (4,5 %), 38 i 2011 (5,7 %), 26 i 2010 (4,6 %) og 42 i 2009 (7 %).

De 26 refselsene gjøres opp av 8 refselsler ilagt for våpenrelaterte overtredelser, 5 brudd på militær skikk og orden, 3 ulovlige fravær, 3 voldslovbrudd, 2 vinningslovbrudd, 2 brudd på adgangsbestemmelser, 1 ulovlig bruk av løsøre gjenstand, 1 alkoholrelatert overtredelse (uten andre lovbrudd) og 1 tilfelle av å stikke av fra militærpolitiets promillekontroll.

Når det gjelder refselse av befal (og vervede) generelt, vil generaladvokaten peke på at en refselse gjennomgående rammer vesentlig hardere overfor disse enn overfor vernepliktige korporaler og menige under førstegangstjeneste. For en som har sitt levebrød i Forsvaret, vil en refselse henge ved og kunne forstyrre fremtidig karriere på en helt annen måte enn for en som i hovedsak er ferdig med Forsvaret etter fullført førstegangstjeneste og som skal ut i studier eller sivil jobb uten at arbeidsgiveren (eller politiet) får kjennskap til eventuelle refselsler. Det kan derfor ikke ses som et mål at det skal være noen matematisk likhet mellom personellkategoriene mht. bruk av refselsler.

3. Klagesaksbehandling

Oversikt over antall klagesaker foreligger fra og med 1990. Oversikten er basert på antall uttalelser avgitt av krigsadvokat eller generaladvokat som ledd i klagesaksbehandling:

År	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ant.	22	18	35	25	19	25	28	26	19	30	17

Statistikken for **Klagenemnda for disiplinærsaker**, som er annen og siste klageinstans, ser ut som følger:

År	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ant.	1	5	1	1	5	4	3	4	5	5	2

Klagehyppigheten har etter 2004 vært lav, fra tidligere å ha ligget på et noe høyere, men likevel stabilt lavt nivå. Fra 2006 er klageprosenten for førsteinstans følgende:

År	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
%	4,4	3,2	7,3	4,5	3,5	3,7	5,1	5,4	3,4	6,0	3,9

Etter en markert økning i 2015, som likevel var på et nivå som må kunne karakteriseres som lavt, er tallet for 2016 det laveste siden 2011. Den relativt lave klageprosenten kan tolkes som uttrykk for tillit til systemet. I saksbehandlingen legges det fra embetets side vekt på informasjon til avdelingene om klageadgangen, herunder at klageadgangen gjøre spesielt kjent for den refsede. Det antas også å ha en virkning at det jevnlig holdes foredrag for tillitsvalgte om disiplinærordningen.

Generaladvokaten antar videre at det relativt beskjedne antall klagesaker i betydelig grad skyldes god og utstrakt rådgivning fra krigsadvokat til refsede sjef forut for refselsens ileggelse. Krigsadvokatene gir slike råd i et stort antall saker, om alt fra bevisvurdering til utmåling og selve utfyllingen av refselsesordren. I saker av et visst omfang vil krigsadvokatene ofte kontaktes av og bistå militærpolitiet på etterforskningsstadiet og derav kvalitetssikre sakens opplysning.

Krigsadvokatens råd til sjef med disiplinærmyndighet gis enten muntlig per telefon eller skriftlig. Skriftlige råd gis i form av en uttalelse der krigsadvokaten har fått tilsendt sakens dokumenter og vurderer alle sider av saken. I 2016 ga krigsadvokatene skriftlig forhåndsuttalelse i 101 saker, mens generaladvokaten avga uttalelse i 1 sak.⁷

Dersom en påklaget refselse til første klageinstans ikke blir opphevet eller endret i tråd med klagen, kan den refsede klage videre til Klagenemnda.⁸ Klageprosenten for andre klageinstans er beregnet i forhold til antall klager i første klageinstans, uavhengig av utfallet av saken. I og med at en del av klagerne får medhold i første instans og således ikke har noen grunn til å klage videre, vil klageprosenten i realiteten være en del høyere enn tallene nedenfor viser:

År	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
%	4,5	28	2,8	4	21	16	11	15,4	26,3	16,6	7,6

De absolutte tall er så vidt små når det gjelder sakene for Klagenemnda, at tilfeldige endringer vil gi store prosentvise utslag. Generaladvokaten vil derfor ikke trekke noen konklusjoner ut

⁷ 2014 var et toppår for denne type uttalelser med 116 (krigsadvokatene). I 2015 var tallet 77. I 2013 ga krigsadvokatene skriftlig forhåndsuttalelse i 64 saker.

⁸ Klagenemnda består av 3 medlemmer. Leder skal være jurist, fortrinnsvis med dommererfaring, og være uten tilknytning til Forsvaret. Av de øvrige medlemmer skal ett medlem være befal/offiser og ett medlem være vernepliktig mannskap. Nåværende leder er sorenskriver Knut Almaas.

over å konstatere at Klagenemnda fortsatt synes å ha sin berettigelse som en siste kvalitetssikring.

4. Generaladvokatens uttalelser i klage- og kontrollsaker

4.1 Klagesaker

Generaladvokaten har behandlet 6 klagesaker i 2016, mot 15 i 2015, 6 i 2014, 7 i 2013, 17 i 2012, 9 i 2011, 7 i 2010 og 8 i 2009.

I samtlige saker anbefalte generaladvokaten at refselsen ble opprettholdt. For én refselse ble det anbefalt å gjøre en oppmykning i refselsens ordlyd. Saken gjaldt kort fortalt en menig soldat som ble oppdaget av vaktkommandøren i det han var i ferd med å gjennomføre samleie med en medsoldat (som også ble ilagt refselse). I refselsesordrens rubrikk for spesielle omstendigheter var det blant annet bemerket at soldaten over tid hadde utøvet «press» overfor medsoldaten om å få sex. Etter å ha gjennomgått bevisene, fant generaladvokaten at bruken av ordet «press» var unyansert, og anbefalte dette endret til at soldaten «over tid og ved den aktuelle hendelsen har vært den aktive part med hensyn til å ha seksuell omgang, herunder på militært område.»

4.2 Kontrollsaker

Generaladvokaten har ikke avgitt noen uttalelser av typen særskilt kontroll i 2016.

5 Dommer i straffesaker avsagt i 2016

Generaladvokaten og krigsadvokatene utgjør den militære påtalemyndighet og har påtalemyndighet i saker som angår brudd på militær straffelov, jf. straffeprosessloven del 10. Sakene etterforskes som regel av militærpolitiets etterforskningsavdeling under krigsadvokatenes ledelse. I saker hvor krigsadvokatene ikke selv har påtalekompetanse avgjøres påtalespørsmålet av statsadvokaten på krigsadvokatens innstilling. Aktorat for tingrett og lagmannsrett utføres normalt av krigsadvokaten. Aktorat for Høyesterett utføres normalt av generaladvokaten (sist i 2008).

Generaladvokaten og krigsadvokatene er også involvert i et varierende antall saker, for eksempel vinningslovbrudd, som involverer Forsvaret og/eller militært personell som ikke ender opp i vår statistikk grunnet at det straffbare forhold dekkes av borgerlige straffebestemmelser og sakene overføres derfor politiet.

Generaladvokaten har registrert 7 dommer for brudd på militær straffelov avsagt i 2016. Én av dommene endte med frifinnelse, mot tingrettsdommerens dissens.

Av de syv dommene, er det 1 dom som angår unnlatt oppmøte til førstegangstjeneste. Straffesaker om unnlatt oppmøte til førstegangstjeneste har hatt en drastisk nedgang de senere år. I 2015 ble det avsagt dom i 12 slike saker, en liten oppgang fra 2014 hvor det var 9 dommer i denne kategori. Nedgangen antas å skyldes Forsvarets utvidede seleksjonssystem og tilstrekkelig tilgang på personell som er motivert for å avtjene verneplikt. Normal straffutmåling for ikke å møte til førstegangstjeneste (militær straffelov § 34) er 14 dager betinget fengsel ved første gangs overtredelse, jf. Høyesteretts dom inntatt i Rt. 2006 s. 710.

En annen dom gjelder militærnekting. I 2015 falt det dom i 4 slike saker (militær straffelov § 35) mot 5 i 2014. Når det gjelder militærnektersakene, er trenden at vedkommende nekter ytterligere vernepliktig tjeneste i Heimevernet etter å ha gjennomført førstegangstjenesten. Dette var situasjonen i dommen avsagt i 2016. Utviklingen skyldes antagelig ikke at heimevernsmannskaper har endret sin opptreden, men at distriktstabene i løpet av de siste par år har økt innsatsen når det gjelder å følge opp fravær. Normal straffutmåling for militærnekting (militær straffelov § 35) er 90 dager fengsel, hvorav 76 dager gjøres betinget.

Fire av dommene avsagt i 2016 gjelder vold mot militære vaktmannskaper og militærpoliti (militær straffelov § 43). I en av sakene var det også tatt ut tiltale for respektstridig opptreden (militær straffelov § 39) og ordrenektelse (§ 46 annet ledd). I en annen sak gjaldt tiltalen også kroppskrenkelse (straffeloven 2005 § 271 første ledd) og forstyrrelse av omgivelsenes nattero (straffeloven 2005 § 181). I den tredje av disse sakene, som endte med frifinnelse, gjaldt tiltalebeslutningen militær straffelov § 43 alene. Rettens flertall, de to meddommerne, var i motsetning til rettens mindretall, tingrettsdommeren, ikke overbevist om at tiltalte hadde utøvet vold i lovens forstand. Dommen ble ikke anket, fordi frifinnelsen ikke har noen prinsipielle sider ved seg.

I den siste dommen hadde siktede drukket seg synlig beruset (militær straffelov § 72) mens han var på vakt (§ 71) for et viktig militært objekt. Saken ble avgjort med tilståelsesdom, og straffen satt til betinget fengsel i 14 dager i tråd med krigsadvokatens forslag.

*****